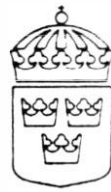

Motion till riksdagen

1989/90:Bo250

av Olof Johansson m.fl. (c)

En levande och fungerande storstadsmiljö

Mot.
1989/90
Bo250

Sammanfattning

Våra tre storstäder, Stockholm, Göteborg och Malmö, har vid en internationell jämförelse unika möjligheter till en god miljö. På ett naturligt sätt omges bebyggelsen av grönska och vatten.

En bra, levande och fungerande storstad är en drivkraft för och en nödvändig del i en ekonomisk utveckling, anpassad efter de gränser miljön ställer. De många positiva funktioner och värden som finns i storstaden måste tas till vara till gagn för såväl samhälle som individ. Med centerns politik skapas förutsättningar för att kunna ta till vara de fördelar storstaden kan ge och forma en bra livsmiljö.

Centerns politiska arbete är därför bl.a. inriktat på att åstadkomma en bättre miljö, regional balans, decentralisering av beslut och inflytande och en ökad gemenskap i den lokala miljön oavsett bostadsort. Det bygger på insikten om att välfärd inte bara kan mätas i pengar. Det innefattar en medvetenhet om miljöproblemen och att de materiella resurserna är ändliga. Målsättningen är att forma ett samhälle i harmoni med sin omgivning – ett samhälle i ekologisk balans.

Sambanden mellan ohämmad miljöförstöring och en allt mer försämrad samhällsekonomi är uppenbara. Hanteringen av vår miljö kommer att bestämma gränser och möjligheter för den ekonomiska utvecklingen i framtiden.

Försurningen av mark och vatten, luftföroreningar och andra direkta miljöeffekter innebär att naturmiljön är hotad. Naturmiljön hotas också om trycket på exploatering av kvarvarande grönområden blir alltför starkt genom den pågående koncentrationen av näringsliv och befolkning. Den medför bl.a. krav på ökat bostadsbyggande, nya trafikleder och utbyggnad av olika servicefunktioner.

För att bibehålla och utveckla storstädernas miljö krävs ett *långsiktigt arbete* som både måste få ta tid och kosta pengar:

- En offensiv närings- och regionalpolitik för att skapa regional balans. Koncentrationspolitiken måste brytas och storstädernas andel av befolkningen långsiktigt vara oförändrad. Det innebär bl.a. bättre möjligheter för företag att förlägga verksamheten ute i landet med replipunkter i storstäderna. Nya statliga verk och myndigheter måste lokaliseras utanför

storstäderna och centrala statliga funktioner decentraliseras till läns- och kommunnivå.

- Ett breddat kulturliv där målsättningen är att ge såväl nationella kulturella institutioner med betydelse för hela landet som ett bra kulturutbud i storstädernas alla delar. En procent av statsbudgeten bör därför avdelas för kulturella satsningar.
- Åtgärder för att lösa bostadssituationen i storstäderna för framför allt ungdomar och unga familjer, bl.a. genom att prioritera byggande av bostäder framför lokaler.
- Åtgärder för att rädda naturmiljön genom restriktioner och ekonomiska styrmedel för bl.a. bilismen, en förnyelse av energisystemet och en minskning av förorenande utsläpp från industrier. Storstadsområdena förklaras som särskilt föroreningskänsliga områden.
- Åtgärder för att skapa en trygg och säker social miljö genom förstärkta insatser för att skapa valfrihet i barn- och äldreomsorg, en bättre skola och ökade möjligheter för att bekämpa våld och missbruk.

De generella åtgärderna för att bryta den pågående koncentrationsutvecklingen och skapa en bra storstadsmiljö måste kombineras med *omedelbara, konkreta, insatser* för att förbättra boendemiljön, trafikmiljön och den sociala miljön i storstäderna.

Utveckla storstadens kvalitéer

Våra tre storstäder, Stockholm, Göteborg och Malmö, har vid en internationell jämförelse unika möjligheter till en god miljö. På ett naturligt sätt omges bebyggelsen av grönska och vatten. Försurningen av mark och vatten, luftföroreningar och andra direkta miljöeffekter innebär emellertid att naturmiljön är hotad. Naturmiljön hotas också om trycket på exploatering av kvarvarande grönområden blir alltför starkt genom den pågående koncentrationen av näringsliv och befolkning. Den medför bl.a. krav på ökat bostadsbyggande, nya trafikleder och utbyggnad av olika servicefunktioner.

Storstaden utövar en stark lockelse på både företag och människor på grund av sina speciella kvalitéer. I storstäderna finns en mycket varierad arbetsmarknad med många kvalificerade och spännande arbeten. Arbetstagarerna har en stor fördel av den differentierade arbetsmarknaden. Den ger goda möjligheter för personer inom samma familj med vitt skilda yrken att få arbete inom rimligt avstånd från hemmet. Företagen har här goda möjligheter att få tillgång till de specialister man behöver etc.

Storstaden är centralpunkten för verksamheter inom många områden. Beslutsfunktioner inom både den offentliga och privata sektorn finns där. Genom det stora befolkningsunderlaget och de goda kommunikationerna har affärsliv, företagsamhet, kultur- och nöjesverksamhet etc. mycket goda förutsättningar.

Satsa på storstaden som hembygd

Attraktionskraften för många människor i storstadslivet är "storstadens puls" – dvs. den miljö som citykärnorna representerar. I mångas föreställningsvärld är det också detta som är storstadsmiljön. En levande och funge-

rande storstadsmiljö är emellertid något mycket mer. Den kräver att storstaden utgörs av många bra och fungerande lokalsamhällen.

I storstaden finns stora behov av decentralisering och närhet till olika verksamheter. Det måste finnas varierande boendeformer med möjligheter till ett boende som passar såväl barnfamiljer som äldre. En god tillgång på kommersiell, kulturell och social service, arbetsplatser, skolor etc i närområdet skapar förutsättningar för ett socialt fungerande livsmönster, minskar trafiken och förbättrar därigenom bl.a. miljön. Ett sådant samhälle erbjuder en större gemenskap för de boende och den anonymitet som ofta finns i tätorterna skulle därigenom kunna motverkas.

I arbetet för en levande storstadsmiljö måste utgångspunkten vara att skapa många sådana lokalsamhällen.

Aktiv regionalpolitik

Förnyelse av regionalpolitiken är en av förutsättningarna för att bevara och utveckla miljön i storstäderna. Storstadsborna har rätt till en bra livsmiljö. En kraftig inflyttning försvårar dessa möjligheter. Föreställningen att en snabb tillväxt skulle vara något positivt för storstäderna är naturligtvis falsk. För storstadsborna måste kravet på en god livsmiljö komma i första rummet, och det förutsätter en lugn utvecklingstakt.

Trycket på storstäderna måste begränsas och storstädernas andel av befolkningen långsiktigt vara oförändrad. Centerpartiet har i regionalpolitiska motioner och i den regionalpolitiska utredningen presenterat ett offensivt program för regional utveckling. Huvudpunkterna i ett sådant program är åtgärder för att bygga upp en infrastruktur med varaktiga möjligheter till arbete, boende, utbildning, service, kommunikationer, god miljö m.m. över hela landet. Vidare krävs åtgärder för att stimulera nyetablering och företagssamhet i utsatta regioner samt åtgärder för att stimulera en inflyttning till de kommuner som är hårdast drabbade av befolkningsomflyttningen.

Den offentliga sektorns utseende har en betydelsefull roll för en mer balanserad utveckling av storstäderna. Det gäller i första hand Stockholm. En väsentlig del i arbetet att skapa ett samhälle i balans är därför en lokalisering av nyttillkommande myndigheter utanför Stockholm och en decentralisering av funktioner till länsnivå av central statlig verksamhet.

Breddat kulturliv

Storstäderna har ett rikt utbud på kultur. Skillnaderna mellan det kulturella utbudet inom storstäderna är dock stora. Det finns stadsdelar som har ett rikt och varierat utbud, medan andra i stor utsträckning saknar kulturell verksamhet. Det är oftast stadsdelar som byggts alltför snabbt och där man i planeringen inte tagit hänsyn till människors behov av kulturell verksamhet och kulturella aktiviteter.

Det är därför väsentligt att samhället genom direkt stöd till den kulturella verksamheten och genom kommunerna medverkar till att de kulturella insatserna kommer alla stadsdelar och förortskommuner till godo. Det är särskilt viktigt att samhällets insatser på kulturområdet prioriterar barn och ungdom. Lokaler för ungdomar måste finnas vid sidan av de kommersiella.

Stadsdelsbibliotek måste vara en social mötesplats i storstadsmiljön. Föreningsliv och studieförbund har en central roll i arbetet för att bredda kulturlivet och goda förutsättningar för att nå ut till alla stadsdelar. Folkrörelser och folkbildning är både en väsentlig del av vår demokrati och av vårt kulturliv. Det är viktigt att den statliga kulturpolitiken i högre grad än hittills inriktar sig på "förortskulturen".

Mot. 1989/90
Bo250

En grönare och skönare naturmiljö

Storstädernas naturmiljö är alltid hotad. Hotet består framför allt i förorening till luft mark och vatten, och i exploateringskrav. Centern anser att våra tre storstadsområden skall förklaras som särskilt föroreningskänsliga områden, med hänsyn till den stora befolkningskoncentrationen och de betydande miljöbelastningarna.

Städer förändras och utvecklas ständigt. Detta är en del av stadsmiljöns charm. Förändringarna måste emellertid ske successivt och med stor varsamhet. Det är viktigt att människor känner igen sin stad både vad gäller stadsbild och sociala miljöer. Invanda och unika stadsmiljöer måste så långt möjligt bevaras.

Parker och grönområden har stor betydelse för en positiv stadsupplevelse. Inga träd skall tas bort utan att det sker en nyplantering i minst lika stor omfattning. Grönområdena ska värnas. Växtligheten ger, förutom en vackrare stad, också en bättre miljö. En betydande del av utsläppen från trafiken kan filtreras bort med hjälp av planteringar utmed trafiklederna. Stadsmiljön behöver träd för att få bra luft och goda rekreativmöjligheter.

Sterila bomiljöer kan också undvikas genom att bra gårdsmiljöer skapas, där träd och gräsmattor ger liv åt miljön. Bostäder, omgivna av grönska och lummighet, ger en bomiljö med bättre möjligheter till trivsel och harmoni.

Av väsentlig betydelse för många är att ha tillgång till en egen odlingslott i koloni- eller bostadsområdet. Detta ger storstadsbon möjlighet till rekreation. Det innebär emellertid även en miljöförbättring i många sterila bostadsmiljöer.

Det är också viktigt för att bibehålla en bra miljö att värdefulla naturområden bevaras och en exploatering undviks i naturkänsliga områden. Stränderna måste vara tillgängliga.

Närmiljöns planering är ett kommunalt ansvar, som dock inte alltid uppfylls på ett tillfredsställande sätt. Det finns därför anledning för regeringen att utreda förutsättningarna att stärka kraven på grönområdesstandard och skyddet för befintliga grönytor i bebyggelsen inom plan- och bygglagen.

Miljövänliga energisystem

Enligt centerns uppfattning är det självklart att hela landet måste få ett miljövänligt energisystem. Särskilt brådskande är det dock i våra folkrika och hårt belastade storstäder.

Enligt vår uppfattning bör inte några investeringar göras i storskaliga energianläggningar som avser att utnyttja kol. Förnyelsen av energisystemet bör i storstadsregionerna istället ta sikte på att utnyttja modern förgasningsteknik och naturgas. Förgasningstekniken ger stora möjligheter att minska

de miljöstörande utsläppen och bygga upp ett system för energiförsörjningen baserat på förnybara bränslen i mindre enheter lokaliserade utanför de centrala delarna.

Mot. 1989/90
Bo250

En trygg och säker energiförsörjning för storstäderna bör enligt vår mening inriktas mot effektivare energianvändning, utnyttjande av spill- och naturvärme genom bl.a. värmepumpstekniken, förgasning av inhemska bränslen och en begränsad användning av naturgas. Regeringen bör medverka till att energiplaner för storstadsområdena med denna inriktning kommer till stånd i samverkan med berörda landsting och kommuner.

Värna vattendragen

Vattendragen ger miljön i de svenska storstäderna en speciell prägel. Det är viktigt att vattnen inte får förstöras genom nedskräpning och nedsmutsning.

Rena vattendrag är av omistligt värde. Man får inte ge avkall på kravet att man skall kunna fiska och bada också i de vatten som finns i storstadens närmiljö. Vid sidan av en långtgående rening av avloppsvatten och minskade avgasutsläpp krävs ofta en regelrätt städning av kanaler, övriga vattendrag och kustvattnen för att komma till rätta med nedskräpningen. Det finns enligt centerns uppfattning anledning överväga skärpta utsläppskrav för vattendrag i storstadsområden. Staten bör också ta upp förhandlingar med storstadskommunerna om införande av kväverening i avloppssystemen.

Miljöfarliga transporter

Kontrollen av transporter av miljöfarligt gods är i dag dålig och måste förbättras. Säkerhetskraven vid miljöfarliga transporter måste också skärpas. En olycka vid en transport av miljöfarligt avfall på t.ex. Mälaren skulle kunna få mycket svåra konsekvenser för Stockholms dricksvattenförsörjning. Det är även viktigt att transporter av miljöfarligt gods genom stadsområden sker på ett sådant sätt och på vägar där riskerna för människor och miljö minimeras. Även här är en skärpning av regelsystemet nödvändig.

Bättre trafikmiljö

Ju större städer blir desto mer ökar trafikarbetet. Trafikarbetet ökar betydligt snabbare än befolkningen. Storstadsbefolkningen är jämte Norrlands befolkning de grupper i landet som tvingas ägna mest tid åt dagliga pendlingsresor.

Städerna är byggda långt innan bilismen växte fram. Bilen tar oerhört mycket plats vilket skapar svåra trängselproblem i stadstrafik. I Los Angeles, en storstad där trafiksystemet nästan helt bygger på biltrafik, tar trafiksystemet hälften av markytan.

– Bättre planering

Med närhet mellan bostäder, arbetsplatser, fritid och service kan gång- och cykeltrafik få en central roll. Bekväma och säkra gång- och cykelvägar måste byggas upp. Gator och helt bilfria miljöer bör byggas upp för att skapa en attraktiv stadsmiljö.

Centern arbetar för att skapa fungerande lokalsamhällen. Samhällsplane-

ringen måste inriktas på att skapa mer kompletta stadsdelar med närhet mellan bostäder, arbetsplatser och service. På detta sätt kan behovet av långa arbetsresor minskas.

Mot. 1989/90
Bo250

– *Mindre avgaser och buller*

Trafiken är den största källan till miljöstörningar i våra storstäder. Idag bor 100 000 människor i Stockholm, Göteborg och Malmö utefter gator och vägar som har avgasnivåer över Världshälsoorganisationens (WHO) riktvärden. Ungefär lika många människor arbetar utefter sådana gator och vägar. I våra största tätorter är utsläppen av partiklar och kolväten från trafiken så höga att de orsakar en förhöjd frekvens av cancer, astma, allergier och andra hälsoproblem.

Det finns en ökad sjuklighet i astma, allergi och cancer i bl.a. Stockholm. Kulturföremål som bevarats genom århundraden håller på att frätas sönder. Stadens granar tappar sina barr. Allt detta är en följd av bilavgaserna och andra miljöfarliga utsläpp.

Av miljöskäl måste kvävedioxidutsläppen och koldioxidutsläppen från biltrafiken reduceras mycket kraftigt. Det är rimligt att biltrafiken reduceras kraftigast i städerna där det finns underlag för att bygga upp en fungerande kollektivtrafik.

I Sverige beräknas över 3 miljoner invånare utsättas för bullernivåer över 55 dBA vid bostäder vilket är riktvärdet för god miljö. I storstadsområdena bor 150 000 människor vid gator med bullernivåer över 65 dBA. Åtgärder måste sättas in för tystare fordon samtidigt som statliga väganslag ska kunna utnyttjas också för utbyggnad av bullervallar och bullerisolering.

De samhällsekonomiska kostnaderna för storstadsbilismen är mycket höga. Den samhällsekonomiska kostnaden per fordonskilometer har beräknats vara fem gånger så hög i tätorter jämfört med landsbygd på grund av trängsel, olyckor samt hälso- och miljöeffekter. I cityområden beräknas kostnaden vara tio gånger så hög som på landsbygden. Tätortstrafikens obetalda samhällsekonomiska kostnader i Stockholms län har beräknats till 5 miljarder kronor per år av Storstadstrafikkommittén (STORK).

Biltrafiken har vuxit mycket kraftigt under 80-talet. Detta beror på att bilen är bekväm och spar tid. Allt fler har genom stigande reallöner och lågt bensinpris fått råd att köra bil. Om inga styrmedel sätts in kommer biltrafiken att fortsätta att växa i snabb takt och kväva våra storstäder.

– *Bygg miljövänlig kollektivtrafik*

En förutsättning för att kraftigt kunna reducera biltrafiken i våra storstäder är att attraktiva resealternativ byggs upp. Kollektivtrafikens terminaler måste utvecklas med service och ombonade miljöer. Kollektivtrafiken måste genomgå en omfattande upprustning och utbyggnad.

En fungerande kollektivtrafik är ett jämlikhetskrav och målet måste vara att göra den resandes bekvämlighet och restid så långt möjligt jämförbar med bilistens. Kollektivtrafiken måste byggas ut så att den blir ett konkurrenskraftigt alternativ till privatbilismen.

Det är nödvändigt att det kollektiva trafikutbudet präglas av komfort, tur-

täthet, enkelhet och snabbhet om det skall bli ett realistiskt alternativ till bilen. Det kräver bl.a. lämpliga lägen för terminaler, byteshållplatser och infartsparkeringar, vilket på sikt ökar det kollektiva resandet.

Det finns ett stort behov av tvärförbindelser. Det är viktigt att de kollektiva trafiklinjerna inte ensidigt inriktas mot centrum utan att det även finns goda tvärförbindelser och ringlinjer.

Utbyggnaden av kollektivtrafiken kan bara till en mindre del finansieras genom avgifter. Förutsättningarna att finansiera utbyggnaden med kommunala skattemedel är också begränsade. Nya finansieringsformer måste tas fram. Det är rimligt att de som åker bil, utöver att betala för väghållningen, även betalar kostnaderna för effekterna av bilåkningen i form av samhälls-ekonomiska kostnader för avgaser, buller, trängsel och olyckor. Detta kan bl.a. ske genom områdesavgifter för biltrafiken i citykärnor och innerstadsområden samt genom regional bensinskatt. Intäkterna bör kanaliseras till resp. kollektivtrafikmyndigheterna för utbyggnad av modern kollektivtrafik.

Regeringen bör snarast förelägga riksdagen förslag till lagstiftning med anledning av Storstadstrafikkommitténs förslag.

Det går inte att lösa våra storstadsregioners trafikproblem genom satsningar på nya motorleder. Miljön tål inte dagens trafik. Utsläppen måste minska kraftigt för att vi skall kunna förhindra fortsatta skador på människor och miljö. Staten har ansvaret för infrastrukturen även i dessa regioner. Det är av största vikt att stora satsningar görs i våra tre storstadsområden på en utbyggnad av de kollektiva transporterna, såväl när det gäller person- som godstransporter. I första hand bör en sådan utbyggnad ske av järnväg och övrig spårbunden trafik. Fortsatta investeringar i Stockholm såväl vad gäller järnvägen som Arlandabanan, Mälärbanan etc. liksom en utbyggd spårvagnstrafik, kan minska bilpendlandet betydligt. I Göteborgsregionen finns fem järnvägslinjer som alla går till själva city i Göteborg. En utbyggnad av dessa till dubbelspår skulle starkt minska bilpendlandet samtidigt som även de långväga transporterna vad gäller såväl personer som gods i ökad omfattning skulle ske på järnväg istället för på landsväg, vilket har stor betydelse för den västsvenska miljön.

Det är i det sammanhanget viktigt att statens stöd till storstadsregionerna fördelas rättvist mellan dem.

Efter de överläggningar mellan de tre storstadskommunerna och regeringen som nyligen hölls, blev resultaten att regeringen lovade att tillsätta en förhandlingsman för att i respektive storstadsområde ta sig an trafikfrågorna. Enligt vår mening måste detta arbete ha högsta prioritet och ske skyndsamt. Det är också nödvändigt att staten här är beredd att satsa investeringsmedel i en fortsatt spårutbyggnad. Centerns förslag till investeringsmedel för banverket under 90-talet (totalt 40 miljarder kronor) visar sig ånyo vara mycket välmotiverat.

– Miljövänliga fordon och drivmedel

Åtgärder för att begränsa biltrafiken i de centrala delarna måste samtidigt kombineras med satsningar för att utveckla och introducera miljövänliga fordon och drivmedel. En väg att minska de förorenande utsläppen är en över-

gång från användning av fossila bränslen till miljövänligare drivmedel som t.ex. etanol. Det är lättast att börja inom kollektivtrafiken. Vi anser därför att en plan för kollektivtrafiken i Stockholm, Göteborg och Malmö skall upprättas, som syftar till en övergång från användning av fossila bränslen till etanol eller andra likvärdiga biobränslen. Staten bör medverka till detta genom att sätta igång ett stimulans- och utvecklingsprogram i avsikt att bl.a. förbättra tekniken och ge ekonomiska incitament till berörda kommuner. Målsättningen bör vara att bussparken i storstäderna inom en femårsperiod skall använda miljövänliga drivmedel.

Utbyggnaden av kollektivtrafiken bör där trafikunderlag finns bygga på helt avgasfri, energieffektiv elektrisk spårtrafik. Den lätta spårtrafiken som är väsentligt billigare att bygga än tunnelbana, gör det möjligt att bygga ut också tvärförbindelser med spårtrafik. Trådbussar och etanoldrivna bussar kan vara alternativ till spårväg. För att trafiken skall få tillräcklig framkomlighet och snabbhet är det nödvändigt med kollektivkörfält med signalprioritering.

Pendeltågtrafiken är i dag en självklarhet. Ökade satsningar på spårbunden trafik mellan städer och inom städer är en framtidsatsning.

– Utveckla spårtaxi

Staten måste satsa kraftfullt på att stödja forskning och utveckling av modern miljövänlig teknik för storstädernas trafikförsörjning.

Staten bör stödja utveckling av system med spårtaxi för storstädernas trafikförsörjning på 2000-talet. Utvecklingen inom informationsteknologin har gjort det möjligt och ekonomiskt att använda helautomatiska förarlösa fordon i spårbunden trafik. Tekniken behöver dock utvecklas. Spårtaxi kan väl utbyggd ge en snabb, bekväm, energisnål och säker transport av personer och lättgods. Medlet är att utnyttja små och därmed lätta fordon. De ger låg belastning på bansystem, som kan göras smäckra och prefabricerade. Dessa egenskaper gör att kostnaderna kan bli låga och att systemet är lätt att få in i befintliga samhällen. Ett fordon kan röra sig i hela bansystemet. De små fordonen kan med hög beläggning utgöra transporter i stort sett "dörr till dörr" dygnet runt och med hög medelhastighet.

Den stora kostnaden och bristfaktorn för konventionell kollektivtrafik är personalen. Ett spårtaxisystem kan kraftigt reducera driftskostnaderna genom helautomatiken. Ett spårtaxisystem bör bli ett attraktivt projekt för svensk industri.

– Hamnsamordning

Storstadsregionernas hamnar medför omfattande tung trafik genom känslig stadsmiljö och känsliga skärgårdsområden. Staten bör därför stimulera en utflyttning av trafik till regionernas ytterhamnar. I Stockholms län bör tung trafik kunna föras över från Stockholms hamn till Kappelskär och Nynäshamn.

– Öresundsförbindelserna

I Europa öppnas nu gränser som länge varit stängda. För Sverige öppnas nya marknader i Östeuropa. Gamla transportvägar som under en längre tid varit

svårframkomliga eller helt stängda kommer återigen att öppnas. Detta gör att transporter till Europa i större utsträckning kommer att ske genom andra länder än Danmark i framtiden. Färjetrafiken till Polen, Östtyskland och de baltiska republikerna kommer att öka betydligt. Detta i kombination med nya miljövänliga färjor gör sjötransporter ännu mer attraktiva.

En investering på trafikområdet med betydande miljöpåverkan för Malmöregionen är förslaget om Öresundsbron. Kostnaden för byggande av en kombinerad bil- och järnvägsbro beräknas till inemot 10 miljarder. Det är en självklarhet att, vad som än påstås om motsatsen, en bilbro skulle kraftigt öka trafiken och därmed också luftföroreningarna i Malmöregionen. Någon relevant jämförelse med vad effekterna vid investeringar i en förbättrad och mer miljövänlig färjetrafik skulle innebära föreligger inte. Förslaget om en bilbro måste avvisas.

Vi anser vidare att en fast förbindelse måste bygga på ett miljövänligare alternativ än en bilbro. En järnvägstunnel kombinerad med väl fungerande och miljövänliga färjeförbindelser är ett mer framtidsinriktat alternativ än en bilbro över Öresund.

– Bygg ut västkustbanan

Västkustbanan är en av vårt lands mest strategiska järnvägslinjer med stor betydelse både i det nationella och internationella transportnätet. Banan är den mest trafikerade enkelspåriga banan i Sverige.

Miljöproblemen på västkusten har blivit allt större. Miljövänliga transportsystem måste därför främjas. En utbyggd järnvägstrafik mellan Malmö–Göteborg–Oslo skulle på ett markant sätt kunna bidra till att förbättra miljön i och kring dess städer och avlasta väg E 6 som till betydande delar löper parallellt med järnvägen. Detta kräver att tillräckliga medel avsätts för att förse hela banan med dubbelspår.

Balanserad bostadsmarknad

De negativa effekterna av den förda koncentrationspolitiken är uppenbara i fråga om bostadssituationen i storstäderna. Utvecklingen på bostadsmarknaden har genom den socialdemokratiska koncentrationspolitiken medfört att bristsituationen förvärrats under senare år med kraftigt stigande priser som följd.

– Inventera mark

Staten bör inventera sitt markinnehav i syfte att kartlägga vilka områden som bör kunna utnyttjas som tomtmark för bostadsbyggnad i storstadskommunerna.

Staten är en stor arbetsgivare i storstadsområdena och särskilt i huvudstaden Stockholm och i Roslagen. Staten måste aktivt bidra till att motverka de allvarliga inomregionala balansproblemen i Storstockholm genom att föra över verksamhet från regionens centrala delar till Södertörn och Roslagen. Lokalisering i anslutning till de nya fjärrtågstationerna i Flemingsberg och Södertälje medger mycket goda kommunikationer. Den investeringsavgift

som infördes i Storstockholm genom riksdagsbeslut våren 1989, är ett medel att främja den regionala balansen. Intäkterna bör återföras till regionen för bostadsbyggande, kollektivtrafik, skolor, miljöinsatser etc.

Mot. 1989/90
Bo250

– Bostäder för ungdomar

Bättre ekonomiska möjligheter har inneburit att det blivit allt vanligare att ungdomar efterfrågar en egen bostad. Ungdomar värderar dock ofta inte yta och standard på samma sätt som t.ex. barnfamiljer. Detta skapar ett behov av mindre, inte alltför påkostade lägenheter. Det är bl.a. detta förhållande tillsammans med den accelererande befolkningskoncentrationen, som lett till en akut brist på bostäder för ungdomar i framför allt storstäder och universitetsorter.

Centerpartiet har i annat sammanhang föreslagit inrättande av personliga investeringskonton för att bl.a. stimulera till bosparande. Förslaget innebär att insättningar på kontot är avdragsberättigade vid taxeringen.

Många yrkesarbetande ungdomar betalar 40–50 000 kr i skatt årligen och har därmed stora möjligheter att utnyttja ett avdragsgillt skattesparande för t.ex. boende. Ett skattefritt belopp på maximum ett halvt basbelopp sätts in på ett konto i bank. I dagsläget ger detta möjlighet till ett skattefritt sparande på fem år på upp till 70 000 kr. – medel som kan utnyttjas för att skaffa bostad.

Det är enligt vår mening väsentligt att ungdomar genom egna initiativ och insatser ges en ekonomisk möjlighet att skaffa sig en bostad. Reella möjligheter kan skapas genom införande av ett långsiktigt sparande i kombination med bra lånemöjligheter som syftar till att ge unga bostadssökande möjlighet att förvärva bostadsrätter eller egna hem.

Den nuvarande bostadssituationen och nödvändigheten av att öka tillgången på mindre lägenheter motiverar enligt vår mening särskilda ekonomiska stimulanser för att initiera byggande av mindre lägenheter.

Centern föreslår införande av ett särskilt stimulansbidrag till kommunerna om 30 000 kr för varje påbörjad lägenhet med en boendeyta på upp till 70 m². Detta förslag har särskilt stor betydelse för storstadsungdomar. För detta ändamål avsätts 150 milj. kr., vilket motsvarar en produktion av 5 000 nya lägenheter.

Regeringen bör lägga fram ett samlat förslag till åtgärder mot ungdomens bostadskris i storstäderna, där ovanstående förslag ingår.

– Stoppa kontoriseringen

Kontorisering av lägenheter är olagligt om inte byggnadsnämnden givit bygglov. Det är nödvändigt att fullfölja en hård kommunal linje i detta avseende. Det inbegriper ålägganden om att återställa smygkontoriserade lägenheter till bostäder. En sådan linje förutsätter att kommunen planerar och använder en annan lokalisering även om detta skulle medföra att arbetsplatserna hamnar i en annan kommun.

Expansionen av den privata tjänstesektorn har lett till att behovet av kontorsyta kraftigt ökat. Det finns dock ingen anledning att tillkommande kontorsyta lokaliseras till de allra mest centrala delarna av storstäderna. Till-

kommande kontorsytor bör förläggas till de delar där det är ont om arbets-tillfällen.

Regeringen bör ta initiativ till en analys av smygtkontoriseringens omfattning och effekter. Den bör kunna leda fram till skärpt lagstiftning för att öka kommunernas möjligheter till effektiva motåtgärder.

Social miljö med trygghet och trivsel

Storstadens puls och intensitet upplevs av många som en stimulerande och kreativ social miljö. En förutsättning för en bra social miljö är att storstaden, samtidigt som den upplevs som spännande och kreativ av de boende, också ger hemkänsla, trygghet och den service storstadens människor har rätt att kräva.

Människovårdande yrken bör uppvärderas. Det är inte försvarligt att dåligt löna vård av människor.

Avgörande för möjligheterna att uppfylla målen att skapa en bra och värdig omsorg, trygg tillvaro och social gemenskap är emellertid bra arbetsvillkor för olika personalkategorier inom vård- och serviceyrken. Läget är dock mycket ansträngt och den sociala servicen i storstäderna riskerar att bryta samman. Kvalitén kan svårligen upprätthållas i en situation där personalomsättningen inom t.ex. polisen, barnomsorgen, sjukvården och hemtjänsten är hög och där det är svårt att över huvud taget rekrytera kompetent personal.

Bakgrunden till denna situation är att vård- och serviceyrken inte förmått att konkurrera vad gäller löner, arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter med andra yrken på storstädernas överhettade arbetsmarknader. Arbetsmiljön inom dessa områden har blivit så ansträngande att vård och omsorg ofta blir ett genomgångsjobb i väntan på andra möjligheter till försörjning.

En väsentlig del i arbetet för en bra social miljö är åtgärder för att motverka isolering och ensamhet. Detta är särskilt viktigt för många äldre som oförskyllt tvingas leva ensamma. Stöd till pensionärsorganisationer och pensionärsaktiviteter är därför nödvändigt. Särskilt i storstadsmiljön har insatser från organisationernas sida stor betydelse för att bryta ensamhet och isolering.

Det kan idag ifrågasättas om lagstiftningens krav i alla delar uppfylls när det gäller den vård och omsorg som idag erbjuds i storstadsområdena. Särskilt de gamla drabbas ofta hårt av bristande vårdresurser. Det finns därför anledning för regeringen att ta initiativ till överläggningar med vårdhuvudmännen i storstäderna om hur lagstiftningens intentioner skall kunna tillgodoses.

– Trygghet i storstaden

Varje människa har rätt att känna sig trygg i sitt bostadsområde, sin stadsdel. Det är därför mycket oroande att våld, vandalisering, misshandel och annan brottslighet blivit allt vanligare i storstäderna.

Enligt bl.a. rapporter från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) finns den största brottsligheten i storstäderna. Områden med hög individtätethet har också en hög brottsnivå. Det har också konstaterats att t.ex. gatuvåld är be-

tydligt vanligare i storstäderna än annorstädes. Många gånger är gärningsmannen okänd för offret. Brotten sker ofta under alkoholpåverkan.

Under senare år har polisutbildningen underdimensionerats. Antalet extra polisassistenter har kraftigt minskat i storstadslänen.

Vi anser att med en ökad närvaro från polisens sida skulle tryggheten i miljön öka. Ett led i detta arbete är kvarterspoliserna och ökad fotpatrullering i stadsdelar. En fotpatrullerande uniformerad polis i stadsbilderna verkar dämpande på störande element och ökar därmed både tryggheten och trivseln i miljön. En ökad fotpatrullering kan också skapa ökad kontakt med de boende i området och därmed bättre möjligheter att få kännedom om problem i ett bostadsområde.

Polisen i storstäderna måste därför få bättre personella resurser. Detta är nödvändigt för att minska känslor av rädsla och oro. Ett samhälle där medborgarna inte vågar vistas utomhus – oavsett tidpunkt på dygnet och oavsett plats – är ett dåligt samhälle.

Möjligheterna att förändra formerna för hur polisen arbetar måste också prövas för att den vägen kunna förhindra gatuvåld och annan brottslighet. En omistlig del i en fungerande trygg och säker social miljö är också frivilliga insatser från föreningar och ungdomsorganisationer. Dessa måste få möjligheter och stöd för att kunna erbjuda bra och attraktiva alternativ för bl.a. ungdomar. Utnyttjande av prostitution bör bli straffbart.

Centern har i en särskild motion under rubriken "Respekt för livet" föreslagit åtgärder för att förebygga och bekämpa våld och kriminalitet. I denna motion föreslås bl.a. följande åtgärder:

- Engagera enskilda och folkrörelser, uppmuntra frivilliginsatser i arbetet för ett samhälle som sätter gränser mot våld och visar respekt för livet. Ett samhälle med god etik! Centern föreslår 10 miljoner som startbidrag till en folkkampanj mot våldet!
- Brottsoffer- och kvinnojourerna är exempel på frivilliginsatser som måste få förstärkt stöd. De påverkar attityder och stödjer människor som kränkts av våld och brott. 1 miljon föreslås i motionen.
- Barnen måste få goda förebilder och lära sig respekt för livet. Då krävs tydliga normer och regler, att föräldrar och vuxenvärlden visar barnen respekt och är beredda att sätta gränser. Familjepolitiken måste stärka föräldrarnas roll, förskolan och skolan måste fostra till respekt för livet.
- Videofilmer måste förhandsgranskas för att förhindra spridningen av extrema pornografi- och våldsfilmerna. Barnen behöver stimulerande kvalitetsfilm, inte destruktivt videovåld!
- Barn som utsatts för sexuella brott måste få tidig hjälp. Den personal som möter barnen i förskola och skola måste få utbildning och information i dessa frågor.
- För att minska alkoholskadorna måste fler drog fria ungdomsmiljöer eftersträvas.
- Mobbning är en form av psykiskt våld som måste motverkas. Arbetsmiljökommisionen bör ges i uppgift att kartlägga och föreslå åtgärder mot mobbning.
- Trygghetslarm, identitetsbyte och bättre vårdmöjligheter måste till för att öka stödet och skyddet för misshandlade och förföljda kvinnor.

- Invandrarkvinnor som hotas av utvisning om de skiljer sig från sin man inom två år efter giftermålet har en särskilt utsatt situation. De "tvingas" leva kvar i svåra förhållanden. Denna s.k. tvåårsregel måste ändras.
- Kvarterspoliserna måste bli fler för att stärka förebyggande insatser och snabbt reagera mot våld och brott.
- För att underlätta rekryteringen och minska avgångarna från polisyrket föreslås 5 milj. kr. till personalfrämjande åtgärder. Samtidigt föreslås en utökning av polisutbildningen med 200 aspiranter. Detta innebär fler poliser till Stockholm där situationen är mycket pressad.
- Narkotikabekämpningen måste ha hög prioritet i alla led. Tullen måste få långsiktiga resurser för att stoppa narkotikan vid gränsen. Narkotikalagstiftningen måste tillämpas striktare. Bruk av narkotika måste kunna leda till fängelse. De fackliga organisationerna och arbetsgivarna bör engageras för att stoppa narkotikan på arbetsplatserna. Narkomanvården behöver byggas ut.
- Reglerna för köp i god tro måste ses över så att riskerna ökar för den som köper stöldgods. Detta för att stävja stölder som i dag finansierar narkotikamissbruk.
- Jourdomstolar för unga bör inrättas för att unga lagöverträdare snabbt skall märka samhällets reaktion.
- De särskilda vård- och rehabiliteringsresurserna för unga lagöverträdare måste utnyttjas effektivare och kapaciteten öka genom bättre samordning över landstingsgränserna.
- Konfrontation, på offrets villkor, bör tillämpas i syfte att stärka brottsin-sikten hos gärningsmannen. Konfrontationen bör leda till någon form av gottgörelse via medling.
- Slopa halvtidsfrigivningen, återinför frigivning först efter 2/3 av straff-tiden. Sänk inte straffvärdena för egendomsbrott. Skarp minimistraffet för grov misshandel från ett till två års fängelse.
- En liten grupp kriminella står för en stor del av alla brott. Denna grupp måste punktbevakas av polisen för att förhindra fortsatt brottslighet.
- En parlamentarisk utredning måste se över kriminalvården. Den höga återfallsfrekvensen och narkotikamissbruket på anstalterna är två exempel på misslyckanden som måste åtgärdas.

- *Kamp mot missbruk*

En viktig del i kampen för att komma till rätta med bristerna i storstadsmiljön är kampen mot missbruk av alkohol och narkotika. Någon form av missbruk är ofta orsaken till våldshandlingar. Detta gäller såväl gatuvåld som våld i hemmiljö. Den restriktiva synen på nyttjande av alkohol måste därför bestå. Det krävs även förstärkta insatser för att bekämpa narkotikamissbruk och narkotikahandling. All handtering och bruk av narkotika måste vara kriminaliserat. Intensifierade insatser mot den kräftsvulst narkotikan utgör i samhället skulle också vara ett verksamt medel i ansträngningarna att försvåra spridningen av Aids. Det krävs både en skärpt lagstiftning, ökade ekonomiska resurser och en medvetenhet om vilka risker en bristande sexualmoral har, om insatserna för att hejda spridningen av Aids skall få någon effekt.

För att skapa en god social miljö krävs en förbättrad barnomsorg. En trygg och stabil uppväxtmiljö är den bästa garanten för att man som vuxen skall kunna fungera socialt tillsammans med andra människor. Familjen har huvudansvaret för barnens uppväxt och uppfostran. Samhällets ansvar är att ge familjerna hjälp och stöd att klara denna uppgift.

Familjernas förutsättningar och behov varierar starkt, särskilt i storstadsområdena. Många växer upp med endast en vuxen. Småbarnsföräldrar, särskilt pappor, är ofta borta från hemmet när barnen är små. Tiden för kontakt och samvaro mellan barn och föräldrar är alltför begränsad.

Varje barnfamilj måste få verkliga möjligheter att lösa sin barnomsorg på det sätt den själv önskar. Därmed skapas större trygghet för barn och föräldrar. Centern har föreslagit att en större del av resurserna till barnomsorgen skall få disponeras av föräldrarna själva. Föräldrarna får då själva välja om resurserna skall användas för kommunalt daghem, dagbarnvårdare, föräldrakooperativt daghem, privat daghem eller att själva vara hemma med barnen.

Den kommunala barnomsorgen måste vara av hög kvalitet och få tillräckliga resurser. Många föräldrar i storstäderna är ensamstående. För dem är en trygg och fungerande barnomsorg ytterst viktig. Allt fler kvinnor förvärvsarbetar, speciellt i storstäderna. Brist på barnomsorg får inte tvinga yrkesarbetande kvinnor att stanna hemma om de själva inte vill. Dessutom är storstädernas kommunala service mycket beroende av kvinnors arbetsinsatser. Regeringen måste därför infria sitt löfte om barnomsorgens utbyggnad. Därvid måste olika praktiska lösningar unyttjas.

Typiskt för storstäderna är att de har fler invandrar- och flyktingbarn än riket i genomsnitt. Dessa barn är därtill ofta i behov av speciell omsorg på grund av stor otrygghet i tidiga år. Insatser måste göras för att skapa respekt för varandras kulturer och därmed förebygga konflikter. För invandrarbarn behövs också särskilda resurser i form av flerspråkig personal och hemspråksundervisning.

– *Satsa på skolan*

Skolan måste vara en centralpunkt i storstadens närmiljö. Bra och fungerande låg- och mellanstadieskolor har avgörande betydelse för möjligheterna att skapa och upprätthålla levande och trygga sociala miljöer. En skola som ger elever och lärare en trygg och harmonisk arbetsmiljö är en viktig del i ett fungerande samhälle.

Mindre skolor med bra resurser är nödvändiga för storstaden. Ett program för upprustning av såväl skolbyggnader som skolmiljön måste därför tas fram. Särskilt betydelsefullt är detta i områden där det finns många nedslitna skolor.

Skolmåltidernas viktiga roll ur såväl näringssynpunkt som social synpunkt måste tas tillvara. Ökade ekonomiska resurser behövs för att öka kvaliteten på undervisning och läromedel. Målet måste vara att alla elever på nytt skall få egna läroböcker och ett eget klassrum.

Decentralisering av ansvaret till de verksamma på skolorna behövs för att

öka undervisningens kvalitet och ta tillvara olika pedagogiska idéer. Utformningen av arbetsmetoder och pedagogisk inriktning m.m. bör överlätas till varje skola. Detta ger stora möjligheter att ta tillvara varje lärares professionalism och vilja till pedagogisk utveckling.

Storstädernas skolor har en stor andel invandrarelever. Satsning på deras utbildning och på olika pedagogiska metoder och språk är av största vikt.

Föräldrarnas inflytande över skolan måste öka. Det är också angeläget att motverka den segregation som i alltför hög utsträckning präglar skolan, särskilt i storstadsområdena.

En förutsättning för att dessa åtgärder skall bli möjliga är att den fortgående urholkningen av statens stöd till skolväsendet upphör. Statsbidragssystemet bör ses över så att det underlättar driften av mindre skolor, och skapar en frihet till lokala lösningar på de problem skolan möter.

Avslutning

Sverige saknar idag en genomtänkt storstadspolitik. Livet i storstad har många positiva kvalitéer men innebär också särskilda påfrestningar. Erfarenheterna visar att storstädernas såväl sociala som fysiska miljöer är särskilt känsliga. Sverige har hittills varit förskonat från storstadsproblem av det slag som förekommer i andra länder. Därför är det viktigt att vi på ett medvetet sätt utvecklar de kvalitéer våra storstadsmiljöer erbjuder och att vi tar oss an de speciella miljömässiga och sociala problem som finns och förebygger framtida svårigheter.

Vi har i den här motionen givit en översikt över de arbetsområden vi finner särskilt viktiga för en storstadspolitik. Den är ett uttryck för att vi anser att storstädernas utveckling inte bara är en angelägenhet för regionernas egna kommunala- och länsorgan, utan för hela riket. Det betyder ett ökat ansvar för statsmakterna, dvs. riksdag och regering.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om betydelsen av en lugn utvecklingstakt för storstäderna och behovet av en aktiv regionalpolitik,¹⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om satsning på förortskultur,²⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att förklara storstäderna som särskilt föroreningskänsliga områden,³⁾

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett starkt lagskydd för grönytor i storstadsmiljön,
[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarande av unika stadsmiljöer,²⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att bevara bra miljöer och värdefulla naturområden samt förhindra exploatering i naturkänsliga områden,³⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förnyelse av storstädernas energisystem,⁴⁾

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kväverening vid reningsverken,^{3]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta säkerhetskrav i samband med transporter av miljöfarligt gods i anslutning till storstädernas vattentäcker,^{3]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbyggnad av kollektivtrafiken i storstäderna,^{6]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om begränsning av biltrafiken i city,^{6]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om övergång från fossila bränslen till miljövänligare drivmedel som t.ex. etanol,^{4]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljövänliga Öresundsförbindelser i form av färjetrafik och tåg tunnel,^{6]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbyggnad av dubbelspårig järnväg Oslo-Göteborg-Malmö-Köpenhamn,^{6]}

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inventering av statlig mark som kan användas för bostadsproduktion,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återförande av investeringsavgiften till bostadsbyggande, kollektivtrafik, skolor och miljöinsatser i den region den tagits ut,^{7]}

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stimulansbidrag till kommunerna för produktion av lägenheter upp till 70 m²,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot kontoriserings,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om valfrihet och alternativ i barnomsorgen,^{8]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vårdkrisen i storstäderna,^{8]}

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa bättre förutsättningar för invånarnas trygghet,^{9]}

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om satsningar på skolan.^{10]}

Stockholm den 25 januari 1990

Mot. 1989/90
Bo250

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunnar Björk (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Görel Thurdin (c)

Karin Söder (c)

Gunilla André (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

Larz Johansson (c)

¹ 1989/90:A463

² 1989/90:Kr374

³ 1989/90:Jo881

⁴ 1989/90:N484

⁵ 1989/90:Fö722

⁶ 1989/90:T257

⁷ 1989/90:Sk451

⁸ 1989/90:So326

⁹ 1989/90:Ju240

¹⁰ 1989/90:Ub339

